

Informe

Més enllà d'Internet com a eina
"martell" - eina de la vella política:
Cap un nou Policy Making?

Els casos del Moviment de Cultura
Lliure i pel Procomú Digital i el 15M
a Catalunya

Bellaterra, Gener de 2012

Institut de Govern i Polítiques Públiques
Universitat Autònoma de Barcelona

Supervisió: Dr. Prof. Joan Subirats Humet
Recerca: Dr. Mayo Fuster Morell

Amb el suport de la Escola d'Administració Pública de Catalunya
Generalitat de Catalunya

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

IGOP
Institut de
Govern i
Polítiques
Públiques

Institut de Govern i Polítiques Públiques <http://igop.uab.cat>

Campus UAB - Edifici MRA 1a planta 08193 Bellaterra

+34 93 586 88 14

Contacte IGOP: gr.igop@uab.cat

Contacte e-mail per la recerca: mayo.fuster@eui.eu

Web del projecte:

http://wiki.digital-commons.net/Mapa_Cultura_Lliure_Catalunya

Síntesi (15 pàgines)

Punts de partida: Internet no és només un nou ("martell") instrument

Aquest projecte de recerca parteix de la idea que **Internet no és simplement un nou instrument o eina de comunicació i/o informació**. La visió d'Internet (i les noves tecnologies d'informació i comunicació (TICs) en general) que va ser predominant inicialment en el debat sobre Internet i Política, veia Internet com a "remei" o nou "instrument" tecnològic que vindria a unir-se i a millorar la política i els processos de polítiques públiques tal com s'havien anat entenent fins aleshores. Entenem que a mesura que es consolida l'extensió i la presència d'Internet a les nostres vides, aquesta visió va resultant extremadament limitada per no dir errònia. Sembla força clar que les TICs han accelerat i aprofundit la crisi de legitimitat que ja patien les democràcies a finals del segle passat, posant en crisi el rol de intermediació de institucions i partits, entre d'altres institucions. A més a més, l'anàlisi de les TICs, si va més enllà del seu us en el "politics as usual", ha de incorporar la qüestió de les noves estructures de poder que van emergint en el nou escenari, o com va canviant la configuració de poder a partir de la introducció de les TICs. Sense oblidar o menysprear la possibilitat de nous mecanismes o situacions d'explotació i conflicte derivats específicament de la nova configuració de recursos i de poders que genera l'expansió i difusió de les TICs.

És força evident que **l'adopció de les TICs** (que actuen de forma simultània a un altre gran conjunt de canvis que s'estan donant en altres esferes, com la laboral-productiva, social, familiar, de cicle de vida, entre d'altres) **està comportant impactes molt significatius en les formes de funcionar i de relacionar-se a les nostres societats**. Aquests canvis, evidentment, poden ser de caràcter positiu o negatiu, depenent de la perspectiva que s'adopti, de la posició que s'ocupi i, evidentment, del sistema de valors des del que se'n faci l'avaluació. Del que no hi ha dubte, però, és que l'adopció de les TICs, i especialment les condicions en que s'adopten, estan modificant la matriu relacional i comunicativa de les societats actuals. Aquestes modificacions generen nous equilibris respecte a les lògiques organitzatives, amb efectes diversos segons la capacitat d'adaptació de cada entorn. Així, s'observen nous conflictes (o noves expressions i formats de conflictes ja existents), nous interrogants i problemàtiques econòmiques, polítiques i socials que obliguen a repensar moltes de les certeses, rutines, pautes i processos anteriors. Al cap i a la fi, **les TICs, estan contribuint a canviar de manera molt profunda la nostre societat i això ens obliga a repensar els canvis en la política i en la formació i elaboració de polítiques públiques, amb el que implica tant de potencialitats com de riscos**.

Aquesta investigació s'emmarca per tant, en la idea d'una transició o canvi d'època en la qual diferents lògiques organitzatives i democràtiques emergeixen, al mateix temps que els principis institucionals de l'Estat-nació es troben en un estat de profunda crisi, mentre que les lògiques del mercat presenten i experimenten grans turbulències. Creiem que per entendre aquesta transició **hem d'anar més enllà de la visió d'Internet com un instrument; i analitzar com, l'adopció de les noves tecnologies, junt a altres processos, estan reconfigurant la dinàmica del sistema polític i més en concret el cicle de les polítiques públiques, la dinàmica dels actors polítics, afavorint l'emergència de nous actors i canvis en la interacció política (les fronteres entre privat i públic) i afectant la distribució de recursos i de poder**.

Emergència de noves pràctiques i models creatius/productius/distributius

L'adopció de les TICs ha facilitat una major possibilitat d'accés i distribució de recursos immaterials (informació, cultura, coneixement). O dit d'una altra manera, existeix una major abundància informacional. Al mateix temps, s'ha donat també un canvi qualitatiu en el nombre de persones que tenen accés a instruments (d'enregistrament, barreja, disseny, entre altres) per a la creació cultural o de producció de coneixement, ampliant enormement la disposició a "crear", intervenir creativament i disposar, per tant, de més recursos per qüestionar decisions i fonts d'autoritat. En altres paraules, el nombre de persones que es consideren avui creatives o que desenvolupen activitats creatives o productores de coneixement/informació ha crescut. Les generacions digitals desenvolupen identitats interactives o creatives (enfrent de la identitat passiva de "consum" d'espectacles), creen i adapten continguts i alimenten les seves pròpies audiències, estan més (i millor) informades, tenint una major disposició a crear-se la seva pròpia opinió i qüestionar l'autoritat basada en posicions (molts cops monopolistes) de "saber". Això ha dut a una major producció de continguts de diversa índole, i a aprofitar l'expectativa i l'hàbit de poder intercanviar i "barrejar" continguts lliurement. I per tant, a reduir la importància dels intermediaris en els processos creatius o de generació de coneixement i d'informació. .

En definitiva, **s'ha anat generant la creació d'un ecosistema d'abundància i una xarxa d'intercanvi i de creació en el qual els continguts flueixen, es barregen i es comparteixen lliurement entre xarxes de recursos comuns i entre individus.** Una sèrie de pràctiques socials lligades a aquest major intercanvi i la circulació de continguts (com per exemple el fet de poder compartir continguts o file-sharing, que representa la gran part del tràfic d'Internet) ha dut a la crisi de moment al model tradicional de la indústria musical i del cinema (amençant també al món de la premsa i de l'edició), mentre que la societat creativa reclama la necessitat de nous models de negocis compatibles amb l'abundància informacional i el reconeixement del valor afegit que generen les pràctiques de distribució i remescla. Així mentre l'entitat de gestió SGAE apunta a les pràctiques basades en el fet de compartir com causants de la crisi d'ingressos en la indústria musical, altres veus al MCLL, apunten a la falta de voluntat de voler canviar i les resistències a adaptar els models de negoci d'aquestes indústries al nou entorn d'Internet, i emfatitzen l'emergència de nous models de sostenibilitat per a les noves pràctiques creatives.

A l'emergència de xarxes d'intercanvi i distribució lliure de contingut s'uneix un altra qüestió. Les possibilitats de comunicació que han obert les TICs ha tingut com resultat un augment de dinàmiques d'agrupació i col·laboració entorn d'objectius o interessos comuns, el que s'ha traduït en **un nou model productiu i de distribució entorn de la construcció col·laborativa de recursos.** I això, de segur **modifica moltes de les coses que s'han pensat, dit i escrit sobre relacions entre poder polític i societat, i també sobre les formes en que actuen els actors en l'elaboració de les polítiques públiques.** En efecte, el model de producció procomú entre iguals (Benkler, 2006) o les comunitats de creació online (Fuster Morell, 2010) es refereixen a la producció i compartició de recursos comuns a partir de la col·laboració (en ocasions a gran escala) d'individus a través de plataformes online, en els quals no hi ha una planificació centralitzada del procés. En aquestes plataformes la participació és eminentment oberta, autònoma i voluntària.

Aquest nou model productiu ha tingut fins ara un efecte evident i un gran impacte en indústries tals com la de producció de programari en el qual s'ha convertit en un referent clau, i està qüestionant la producció d'altres continguts audiovisuals i de coneixement (per exemple en el sector educatiu i acadèmic, encara que això últim sector està mostrant més reticències al canvi). I el que aquí volem apuntar és que tindrà també efectes significatius en l'escenari de la política i de

les polítiques. **Compartir i col·laborar lliurement s'ha convertit en valors insígnia de la societat digital, el que s'ha anomenat cultura lliure o pràctiques copyleft** (basades en l'ús de llicències lliures) (Lessig, 2004).

En resum, tant les noves pràctiques d'accés i distribució de recursos culturals, així com de creació col·laborativa de continguts, estan aconseguint posar en crisi diverses indústries sota un regiment de restricció de propietat i vinculades a recursos immaterials; ahora que proposen des de la pràctica nous models de gestió i producció de la cultura i el coneixement. ¿Quins efectes tindrà tot plegat en el "policy making", en la manera de funcionar de les administracions públiques?

Noves àrees de polítiques públiques, conflicte i mobilització social: Regulació sobre les noves tecnologies i de les condicions d'accés i de us de la informació i el coneixement

La creixent importància de l'economia de la informació i coneixement, la creixent rellevància de la capacitat cognitiva al Nord per la expansió de l'educació a diferent nivells, i el ràpid canvi tecnològic, han portat a la transformació de la societat en allò que s'ha anomenat com una societat en xarxa basada fonamentalment en el coneixement (Castells, 2001). La centralitat del coneixement en aquest tipus de societat fa augmentar la importància de les formes de gestió de la producció d'aquest coneixement això com de la seva regulació. **La regulació sobre la gestió i producció d'informació, cultura i coneixement ha guanyat importància a l'agenda política com a àrea d'importància creixent a les polítiques públiques.**

Sembla evident que els canvis i la regulació en l'ús, explotació, producció i distribució de la informació i el coneixement, han fet emergir una dialèctica sovint conflictiva entre diverses lògiques presents, i també enfrontaments entre les diverses concepcions del coneixement així com sobre les diverses maneres de treure profit de les possibilitats obertes per la TICs. Visions i reivindicacions d'informació lliure, propietat compartida d'infraestructura i de 'bens digitals pro comuns' es contraposen a visions i reivindicacions d'apropiació privada i ús privat de la informació i el coneixement, i tot plegat dins d'una ràpida precarització dels vincles i condicions de treball.

En aquest context de conflicte entorn a l'ús i gestió de la informació, cultura i coneixement, emergeix **el Moviment de Cultura Lliure i procomú digital (MCLL), que podríem dir representa la visió pro pública i en favor del patrimoni comú digital.**

En termes generals, el model actual de distribució de la informació i creativitat cultural està basat en sistemes relativament restrictius de regulació de la propietat intel·lectual i la promoció d'artistes professionals. Qüestionant aquest model, el MCLL proposa un canvi en la regulació que afavoreixi l'accessibilitat i la circulació del coneixement, i formats oberts i fluïts de participació en la creació cultural i la provisió de bens digitals procomuns. És doncs, **el MCLL, un bon exemple sobre el que analitzar canvis més generals en el *policy making* i sobre la forma de funcionar de les administracions públiques en els nous escenaris ja descrits.**

En la definició de policy making en tal que procés de formulació, elaboració i decisió de polítiques públiques. El MCLL constitueix un policy network al conformar un conjunt o xarxa d'actors que, de manera més o menys continuada, tenen capacitat d'incidència al policy making en matèria de regulació de l'accés i gestió de la informació i el coneixement (Ex. propietat intel·lectual, innovació econòmica, polítiques de transparència, entre d'altres). Així mateix, més enllà dels actors que habitualment conformen la policy network, en determinades moments també emergeix un issue network com a entramat d'actors que, en moments puntuals i situacions crítiques o conflictives, intervenen tractant d'influir en una política pública (per exemple respecte a la llei Sínde).

El moviment de cultura lliure i pel procomú digital (MCLL) es defineix com una xarxa d'individus i organitzacions, vinculades per relacions més o menys denses, llaços de solidaritat i moments de confluència, que comparteixen una identitat col·lectiva i un conjunt comú de valors i principis (entre els que destaca l'accessibilitat i el flux d'informació i el coneixement, la creativitat, els formats participatius, la configuració de xarxa i la propietat comunal). L'acció conjunta del MCLL té com a objectiu qüestionar les formes d'accessibilitat a la informació i creació de coneixement mitjançant la participació en la construcció de béns comuns digitals i mobilitzacions contra els mitjans de comunicació i indústries culturals, els seus grups de pressió i les institucions polítiques (a nivell nacional, regional i mundial). És un nou format de moviment social, un nou format d'actor en l'escenari de configuració de les polítiques públiques.

Tot i la seva importància com a estudi de cas en un context general de canvi d'època i de necessitat de noves categories d'anàlisi, el MCLL ha estat molt poc estudiat.

Objectius de la recerca i metodologia

L'objectiu de la recerca és entendre com les noves tecnologies, junt amb altres processos, estan modificant el policy-making en diversos aspectes: en primer lloc pel que fa a **l'emergència de noves àrees de conflicte i polítiques públiques**; en segon lloc pel que implica de **canvi en l'entorn organitzatiu afavorint l'emergència de noves lògiques organitzatives i dinàmiques d'incidència i interacció** (així com recomposició de poder) **entre institucions públiques i ciutadania**. L'estudi del cas del MCLL i el 15M com a nous actors en l'escenari del policy-making poden permetre anar avançant en el coneixement de les noves dinàmiques emergents.

La recerca adreçarà, d'una banda, el policy network en torn a la cultura lliure i el procomú digital al context de Catalunya -- a partir d'analitzar la dimensió, composició, lògica organitzativa i estratègies d'incidència al policy making del policy network en torn a la cultura lliure i el procomú digital. D'un altra banda, la relació entre el MCLL i el 15M -- analitzant el paper que ha tingut el MCLL en el sorgiment i la lògica organitzativa del 15M, així, com entendre com el canvi d'escenari en el context polític vinculat a l'emergència de la mobilització ciutadana al 15 de Maig de 2011 per "Una democràcia real ja" ha impactat en la composició i xarxa de relacions al MCLL. Per últim, es farà un anàlisi de les similituds i diferències en d'aquests dos moviments socials contemporanis MCLL i 15M com a dos casos que ens permeten extraure quines serien les característiques de la mobilització social que estan emergint a partir de les possibilitats obertes per les TICs.

La metodologia s'ha basat en la triangulació de mètodes. Els mètodes s'han adaptat al diversos objectius. i) Per obtenir una aproximació de la dimensió de la cultura lliure a Catalunya s'han construït indicadors a partir de resultats de Google sobre recerca de continguts lliures i associats amb cultura lliure. ii) Per obtenir un mapa de la composició per sectors i estratègies d'incidència política i el pes de cada modalitat al conjunt del MCLL s'han emprat un e-qüestionari per web anàlisi a 145 iniciatives del MCLL. La unitat d'anàlisi han estat iniciatives en català o/i en el territori català vinculades a la promoció dels valors d'accessibilitat a la informació o/i promovent experiències col·laboratives de compartició o creació de recursos. iii) Entrevistes (24), extens anàlisi documental i de material audiovisual, etnografia virtual i observació participant ens ha permet contrastar i corroborar els resultats dels anàlisi quantitius, així com extreure la lògica de relacions i organitzativa del MCLL i el 15M, així com, i la relació entre el MCLL i el 15M. Les dades es van recollir durant Gener de 2011 i Desembre de 2011. Als annexes s'aporta una presentació més detallada de la metodologia.

La **recerca** aspira a aportar llum a **diversos nivells d'aplicabilitat**. La **crisi de la institucionalització de la democràcia** s'ha traduït en l'augment de les **formes no**

convencionals de participació, alhora que les TICs estan contribuint, junt amb altres processos, a **canviar la lògica de l'acció col·lectiva en el marc del policy-making**. Un millor coneixement de les visions emergents sobre l'accés a la informació i el coneixement, i la creació cultural presents en la ciutadania pot resultar significatiu, pensem, per una millor definició de les polítiques públiques i per un apropament més adequat de l'administració pública envers les noves pràctiques socials. Així mateix, resulta particularment interessant reflectir com fenòmens que apareixen entorn a les TICs, posteriorment "muten" o/i amplien la seva agenda política cap a la "meta-política". És a dir, influïent o exigint en canvis en el propi sistema polític.

Estat de l'art de la recerca en aquest camp: Originalitat i innovació de la recerca

El desenvolupament d'aquesta investigació apunta a **omplir dos buits i connectar dues àrees de recerca**: ampliar l'anàlisi de polítiques públiques a una nova àrea de regulació i conflicte i incorporar una perspectiva sociopolítica a la recerca sobre la cultura lliure en el camp del ciberdret respecte a la regulació del funcionament de les xarxes que fonamenten la seva actuació en Internet. Així mateix, aquesta recerca es recolza (i també qüestiona) les teories tradicionals sobre moviments socials.

Així, es vol contribuir a omplir el buit sobre polítiques públiques en el marc de la cultura el coneixement i les noves tecnologies. La innovació mitjançant l'ampliació de la investigació empírica sobre les polítiques públiques i la creació de política a la nova àrea d'accés i gestió de la informació, la cultura i el coneixement. Si bé existeix una àmplia literatura sobre les polítiques públiques en diverses àrees com l'educació, l'exclusió social, l'habitatge i l'assistència sanitària (Subirats i Gomà, 1998), hi ha molt poc anàlisi sobre aquesta nova àrea en termes d'una perspectiva de política pública (Haunss i Shadlen, 2009).

D'altra banda, la recerca vol representar una innovació dins dels estudis de la "cultura lliure" actuals, analitzant el fenomen de la cultura lliure des d'una perspectiva contextual i comparativa i realitzant una anàlisi sociopolític. Fins aquest moment la disciplina que ha desenvolupant més investigació sobre temes relacionats amb la cultura lliure ha estat el ciberdret (Benkler, 2006). Això s'ha degut a les innovacions legals relacionades amb la cultura lliure, com la invenció i difusió ràpida de les llicències Creative Commons que afavoreixen els fluxos d'informació (Lessig 1999, 2004, 2008). Amb aquesta investigació, ens agradaria anar més enllà del ciberdret i ampliar la dimensió sociopolítica del fenomen.

Pel que fa al conjunt de teories sobre moviments socials, existeixen intents anteriors de conceptualitzar el MCLL com un moviment, però en la majoria de les ocasions han tingut una limitada base empírica (Bollier, 2008; Fuster Morell, 2010; Stalder, 2010). A més, els estudiosos dels moviments socials tradicionalment han vist els resultats d'un moviment molt lligats a la capacitat d'un moviment per aconseguir objectius polítics o de política a través de la mobilització de protestes (Gamson, 1975). En la nostra opinió, el fet de centrar-se només en la mobilització de protesta ha impedit que els estudiosos puguin desenvolupar una comprensió completa de com els moviments socials poden aconseguir un canvi en els contextos econòmics i culturals (Melluci, 196).

A més, aquesta investigació té com a objectiu aclarir la combinació de diverses estratègies presents en el MCLL. Aquesta recerca resulta innovadora al centrar-se en l'observació del cas del MCLL considerant la seva composició general i l'anàlisi de les diverses formes i estratègies de present i de com es combinen, apropament poc present fins ara en les anàlisi existents. Finalment, al nostre entendre, aquesta és la primera investigació empírica que apunta a posar del MCLL en

un context general d'anàlisi de les oportunitats polítiques, i de com aquests canvis en el context afecten al MCLL.

Contextualització històrica dels orígens del moviment de cultura lliure i pel procomú digital

El desenvolupament inicial del MCLL i les seues arrels culturals es poden trobar en la dècada de 1950; i continuen a través de l'èxit de les primeres comunitats de creació en línia (CCOs) entorn al desenvolupament de programari de codi lliure i obert en la dècada de 1990, fins al seu desenvolupament posterior durant la primera dècada del segle XXI, i **pren força sobretot amb l'explosió de les polítiques més restrictives de propietat intel·lectual** impulsada per l'Organització Mundial del Comerç i altres institucions polítiques a diversos nivells, així com per l'expansió del Web 2.0 comercial i les noves fronteres tecnològiques de potencialitat que s'han anat desenvolupant.

El cas català: El MCLL a Catalunya

Tal com hem presentat a la part de contextualització històrica, molts dels referents històrics del MCLL els podem trobar als EUA (la invenció d'Internet mateixa va ser a EUA). Però també hem de tenir en compte idees i invencions a altres indrets (com ara el desenvolupament de la idea de web des d'Europa), conformant així una amalgama d'idees que s'ha difós i arrelat en diversos indrets del planeta, com ara a Catalunya. Aquest estudi presenta una descripció empírica del moviment de cultura lliure a Catalunya. Entenent com a tals les expressions de cultura lliure en llengua catalana o/i amb base territorial a Catalunya. La "glocalització" de la cultura lliure a Catalunya, com possiblement no podia ser d'una altra manera, li ha donat alguns trets distintius que passarem a presentar.

La cultura lliure a Catalunya en xifres: El pes de la cultura lliure a Catalunya en el conjunt de l'Estat Espanyol

L'anàlisi quantitatiu d'ús de llicències lliures i referències a la cultura lliure al web suggereix que el moviment de cultura lliure a Catalunya no té un protagonisme superior al de la resta del Estat Espanyol, sinó inclús menor. Tot i que en termes quantitius la difusió en l'ús de les llicències en català no mostra una major presència respecte al castellà en el Estat Espanyol, hi ha altres indicadors qualitius que suggereixen que la cultura lliure a Catalunya ha tingut un paper destacat en la introducció de la cultura lliure a l'Estat Espanyol.

A grans línies, les anàlisi suggereixen que el MCLL a Catalunya està més internacionalitzat i connectat amb idees procedents de l'exterior, jugant per tant un paper important de pont. Tot i així, té una dimensió més limitada respecte a la resta de l'Estat, més concretament en relació al que representa Madrid. La forma en què les institucions polítiques han promocionat la cultura lliure a Madrid ens sembla que podrien ser un dels factors que podrien haver contribuït a la major consolidació de la cultura lliure a aquella Comunitat. Tot i així, caldria remarcar paradoxalment, que la mancança de provisió per part del mercat i de recolzament institucional per assegurar l'accés a Internet a zones rurals al Pirineu Català, han estat les raons que ha portat a la creació per part d'iniciativa ciutadana de la xarxa wireless més extensa al món (Fuster Morell, 2005).

Mapa per sectors del MCLL a Catalunya

Es poden identificar diverses àrees d'activitat vinculades a la cultura lliure identificades a Catalunya, cada àrea amb un nivell de desenvolupament i consolidació divers. Seguidament

passarem a presentar els resultats del mapa de sectors del MCLL a Catalunya i el pes que té cada sector en el conjunt del MCLL. El mapa es basa en l'anàlisi d'una mostra de 145 iniciatives. Les iniciatives han estat caracteritzades com part del MCLL d'una banda per promoure l'accés a la informació o al coneixement o per estar basades en una metodologia de participació oberta. Les categories s'han definit a partir de sectors d'activitat diferenciats durant les entrevistes realitzades (seguint un apropament de ground theory).

Àrees d'activitat vinculades a la cultura lliure identificades a Catalunya i significació de les seves iniciatives:

i) Àmbit legal: Tant referit a bufets d'advocats que defensen pràctiques vinculades a Creative Commons o porten endavant denúncies en contra de la SGAE, com al grup de promoció de les llicències Creative Commons en català. Aquesta àrea representa el 6 % de les 145 iniciatives analitzades.

ii) Hackers: Es poden diferenciar diversos apropaments hackers. Hackers entès en un sentit més tecnològic, fent desenvolupament tecnològic i creació d'infraestructura (com ara guiffi.net, la xarxa més gran de wireless al món); hackers desenvolupant tecnologia per als moviments socials (com el grup de desenvolupadors vinculats a Indymedia.org, una innovadora plataforma de publicació oberta vinculada al MGJ), que es troben a hack labs, es a dir, espais on compartir pràctiques hackers (com el hack lab al carrer Riereta de Barcelona) i es reuneixen als hackmeetings, que són reunions anuals de la comunitat hacker. Els hackmeetings i la cultura hacker en un sentit col·lectiu i vinculats als moviments socials en general van arribar a l'Estat espanyol a través de la influència del moviment hacker a Itàlia. Per últim, hi hauria els hackers en el sentit de hackers individuals que busquen els forats de seguretat als llocs. Aquesta àrea representa el 8% de les iniciatives estudiades.¹

iii) Programari lliure: Es refereix a comunitat de programadors que col·laboren en el desenvolupament de paquets de programari lliure. Va ser el primer sector en desenvolupar-se a Catalunya, el que està més dispers pel territori català i el més institucionalitzat. Es poden trobar tant comunitats de desenvolupament amb arrel a Catalunya (sobre programes com Linux, Ubuntu, Debian, Gnome, Mozilla, Firefox, o Open office), grups de promoció del programari lliure (ex. la comunitat en defensa del web de Mozilla web), comunitats de dissenyadors de web (que entenen la seva tasca de disseny com una forma de recolzament a la inclusió per la millora de la usabilitat). A aquestes comunitats hi és present allò que s'anomena la cultura *geek*. Un *geek* és una persona amb una gran fascinació per la tecnologia i la informàtica com a forma de vida. Sovint són fans també del cinema i dels llibres o estètica de tecnològica i de ciència ficció.²

Un altre sector vinculat al programari lliure és aquell que té com a finalitat la traducció de les interfícies dels programes al català (ex. Softcatalà, que promou l'accessibilitat de programari lliure en català. Com versa un dels seus eslògans: "*A Internet està enfonsat si el teu navegador no parla la teua llengua*"). També es troben al territori català tot un seguit de cooperatives que donen serveis de comunicació en programari lliure (ex. Pangea), la Fundació Puntcat es dedica a gestionar el domini .cat. També s'ha creat una càtedra a la universitat Politècnica de Catalunya i una Associació Catalana, lafarga.cat, una coordinadora per la promoció del programari lliure a les

---

¹ Font: Entrevista Jaume Nualart - Hack Lab Riereta, 3 abril de 2011; Entrevista Kenneth Pereira - Partit Pirates de Catalunya; i Entrevista Jornades programari lliure – 29 d'octubre de 2011.

²Font: Entrada Wikipedia Catalana per Geek <http://ca.wikipedia.org/wiki/Geek> Consultat l'11 d'octubre de 2011.

administracions, i una Associació d'Empreses per al Programari Lliure (CatPL). A nivell nacional, existeix el Observatorio Nacional del Software de Fuentes Abiertas (ONSFA).³

Les iniciatives vinculades al programari lliure són les més nombroses i representen un 16 % de la mostra que la recerca ha incorporat. Aquesta dada resulta consistent amb el nivell de dispersió territorial i d'institucionalització.

iv) Periodisme: Al sector periodisme es poden trobar dos modalitats. D'una banda, periodisme vinculat a la cultura lliure perquè, tot i estar fonamentat en la figura del periodista en un sentit tradicional, incorpora les TICs i les llicències lliures en el que és la vessant de difusió, com per exemple del diari Vila Web. D'un altra banda, una altra modalitat de periodisme és aquell que no només incorpora les TICs i les llicències obertes sinó que, alhora, experimenta amb formats col·laboratius i oberts de la creació de continguts, com ara el portal Meneame. Les notícies a Meneame es visualitzen en funció de si són "meneadas" (per valorades) pels lectors. Per últim, també hi ha un volum considerable de blogs o podcasts sota llicència oberta dedicats a continguts vinculats a la cultura lliure (com ara la Manzana Mecánica, un lloc que difon podcats, creat per una xarxa de persones, sobre últimes notícies o periodisme d'investigació relacionat amb els temes de cultura lliure).

Les iniciatives vinculades al periodisme són les segones més freqüents a la mostra (12%). Això es deu sobretot a la blogosfera (blogs) que es dedica a temes de cultura lliure.

v) Editorials: Es tracta d'editorials que o han adoptat les llicències Creative Commons (com ara Virus editorials), o editorials que no només treballen amb la llicència Creative Commons sinó que promouen l'escriptura col·laborativa o la distribució en línia amb impressió només sota demanda (com ara Amencia Editorial). Les editorials representen un 6% de la mostra.

vi) Educatiu: Al sector de l'educació han aparegut iniciatives en diversos nivells educatius, destacant les Universitats. A la Universitat de Barcelona (a banda del grup de promoció de les llicències Creative Commons) i ha un grup que promou l'adopció de wikis i altres eines col·laboratives al sistema d'ensenyament. També s'han impulsat revistes sota llicència oberta. Una experiència destacada és l'Institut i Acadèmia del Coneixement Lliure, que es dedica a donar formació a nivell de grau o postgrau sobre temes vinculats a la tecnologia i la cultura lliure, a partir d'una metodologia d'elaboració curricular i dels materials de textos de forma col·laborativa i oberta i completament en línia. Altres grups es dediquen a l'ensenyament informal, oferint cursos de formació sobre l'ús de Linux o altres tecnologies com ara Ekeptica.⁴

Dos aspectes ens criden l'atenció. Mentre que als EUA hi ha present una xarxa relativament activa de grups d'estudiants a les universitats promovent la cultura lliure (Students for free culture), a Catalunya no hem trobat grups d'aquesta mena. Igualment, a països del sud, com ara Índia o Brasil, hi ha a les Universitats més grups que es dediquen a la lluita per l'accés a la recerca científica, sobretot en aspectes derivats de la salut.⁵

Els projectes educatius representen un 7% de les iniciatives de la mostra.

v) Redacció/creació col·laborativa en línia: Les comunitats de creació en línia són comunitats que col·laboren sobre el desenvolupament d'un contingut que va més enllà del programari lliure. El mètode i la lògica organitzativa és similar, però la base social és més àmplia, ja que en moltes ocasions els continguts no requereixen un alt domini tecnològic. El cas de referència d'aquest tipus de comunitats és la Viquipèdia en català, i tots els projectes que l'acompanyen, com ara viqui especies o el diccionari wiki. Com la Viquipèdia, que és el node local en llengua catalana de

³Font: Entrevista Joan Gomà - President Associació Amical, 4 d'abril de 2011.

⁴Font: Entrevista Lize De Clercq - Ekeptica, febrer 2011; i entrevista editor Barcelona Viquipèdia en català.

⁵Font: Entrevista Michel Bauwens - P2P Foundation.

comunitats globals, hi ha altres comunitats de contingut, com ara Open streets maps, una comunitat que desenvolupa un sistema de mapes com Google Maps, però basats en programari lliure, llicència lliure i un sistema d'autogovern procomú. També hi ha una comunitat al voltant de la construcció col·laborativa d'objectes físics (Harvard) (Arduino), que és una de les últimes tendències en el MCLL.⁶ Les CCOs representen un 6% de la mostra.

vi) Cultura: Al sector cultural hi trobem tant artistes individuals que difonen les seves obres a través d'una plataforma en línia sota llicència oberta (com ara la parella d'artistes de netart Enlloc.org), com la creació experimental de documentals; o una orquestra que fa música amb el soroll dels portàtils i la distribueix lliurement (la Laptop Orquestra).

A banda de la vessant de creació cultural, hi ha tot un seguit de portals en línia d'intercanvi (legal o il·legal) de música o vídeo (com ara LaMundial, Filmni o Spotify) amb una creixent sofisticació en la selecció del contingut i en l'oferta de serveis, alhora que una recerca de fórmules de sostenibilitat d'aquests portals.⁷

Pel últim, en l'àmbit artístic hi ha x.net (anteriorment EXGAE) associació que, com el seu eslògan indica, assessora els ciutadans i els creadors contra l'abús de les entitats de gestió dels drets d'autor com ara la SGAE. X.net celebra cada any un festival on dona premis a obres lliures. I és també un dels organitzadors del Fòrum internacional de cultura lliure (www.Fcforum.net). x.net ha impulsat varies campanyes.

Les iniciatives de cultura representen un 10% de les iniciatives de la mostra.

v) Campanyes i ciberactivisme: Les campanyes es refereixen a campanyes com "No els votis" (referida als partits polítics que van aprovar la llei Sinde), així com a les accions portades a terme per Anonymous de bloquejar les webs d'actors contraris a la cultura lliure.⁸

Aquestes iniciatives representen el 9% de la mostra.

vi) Filesharing o compartició d'arxius: Es refereixen a portals que afavoreixen l'intercanvi o la capacitat de baixar-se contingut cultural. Resulta sorprenent el fet que aquestes iniciatives només representen el 2% de la mostra perquè, de fet, són les activitats que acaparen més atenció mediàtica als mitjans de masses. Aquest baix percentatge també pot ser degut al recent augment en la xifra d'iniciatives basades en la emprenedoria econòmica que experimenta amb models de sostenibilitat econòmica vinculats a la cultura lliure.

vii) Política institucional: Aquesta àrea es refereix a iniciatives que estan adreçades a l'impacte en el sistema de representació (com ara Pirates de Catalunya), de promoció de l'open data a les institucions o encontres com el Personal Democracy Forum, que van adreçats a reflectir com les TICs estan modificant el procés polític.⁹ Representen només un 2% de la mostra. Això posa de relleu la significació d'aquesta recerca, ja que mostra un baix nivell de presència del tema en els espais polítics i administratius.

viii) Emprenedoria econòmica: Es refereix a empreses o cooperatives que experimenten en nous models de sostenibilitat econòmica vinculats a la provisió de serveis sobre activitats de cultura lliure, com ara Filmni, que per una quota dona accés a pel·lícules o iniciatives de cross funding (com ara Verkami i Goteo).¹⁰ Representen el 6% de la mostra.

viv) Promoció del marc commons: Es refereix a iniciatives basades en reflectir el paradigma commons com a paradigma organitzatiu. Aquest seria el cas de l'Ateneu Candela a Terrassa que,

⁶ Font: Entrevista Joan Gomà - President Associació Amical, 9 de juny de 2011.

⁷ Font: Entrevista Emmanuel Rodriguez – Madrilonia, 18 de juny de 2011.

⁸ Font: Entrevista Carlos Almeida - Buffet Abogados Almeida, 10 de juny de 2011.

⁹Font: Entrevista Kenneth Pereira - Partit Pirates de Catalunya

¹⁰Font: Entrevista Daniel Granados – Producciones Doradas, 30 d'octubre de 2011

tot i no tenir una forta activitat en línia, desenvolupa activitats en la línia de promoció del paradigma organitzatiu vinculat amb la cultura lliure. Representen un 4% de la mostra.

X) Exclusió i TICs: Aquesta àrea es refereix a les iniciatives que tracten de denunciar o trobar solucions a les noves formes d'exclusió vinculades a les TICs a partir de l'ús de programari lliure o llicències lliures. Aquest és el cas de Donestech, un grup que treballa sobre gènere i TICs.¹¹ Aquesta és l'àrea menys coberta per la cultura lliure, amb només un 1% del percentatge de la mostra.

El nivell de desenvolupament i institucionalització de cada àrea, així com el seu pes al MCLL, és bastant divers. Les àrees del programari lliure (16%), periodisme ciutadà (12%), cultura (10%) i campanyes de sensibilització (9%) semblen particularment desenvolupades al context català, davant d'àrees com ara les iniciatives de cerca de representació institucional (2%) i de iniciatives d'exclusió social vinculada a les TICs (1%) tenen una presència molt reduïda.

Estratègies polítiques i d'incidència al policy-making

Si en l'apartat anterior hem presentat la composició del MCLL en termes dels sectors que hi formen part, en aquest apartat es presenta l'anàlisi de les estratègies d'incidència en el policy making presents al MCLL. El MCLL es va iniciar principalment al voltant de la construcció col·laborativa i lliure de béns comuns digitals, però, davant dels intents d'elaborar una regulació de propietat intel·lectual més restringit, ha anat donant lloc a un augment de la protesta i l'aparició d'altres estratègies amb la finalitat de contrarestar els intents d'adoptar regulacions més restrictives.

Les estratègies polítiques d'impacte en les polítiques públiques, algunes més innovadores, d'altres més convencionals, des d'un punt de vista ampli i de visió d'incidència i canvi social, són:

i) Estratègia performativa / canvi de model productiu: Ens referim aquí a la visió de canvi a partir del "fer". És a dir, posar en pràctica, en els propis processos de construcció de les interaccions i estratègies, els valors de canvi que es volen instaurar en la societat en un sentit més ampli. L'objectiu seria guanyar legitimitat en el procés d'impuls d'una proposta a partir dels resultats obtinguts en posar-la en pràctica directament, és a dir, en implementar-la. Aquest seria el cas de Viquipèdia o les comunitats de programari lliure. Les CCOs per a la construcció de procomú digital són instàncies de participació en aquest MCLL. Mitjançant la producció de procomú digital, les CCOs aconsegueixen els objectius polítics generals del MCLL.

ii) Defensa o ofensa legal: Utilitzar els recursos i oportunitats que ofereix el sistema jurídic per protegir les pràctiques del MCLL o per denunciar les males pràctiques abusives dels proveïdors d'infraestructura en xarxa, les entitats de gestió o les regulacions sobre el cànon digital.

iii) Lobbying o grup de pressió: Com sabem, un lobby o grup de pressió és un col·lectiu més o menys organitzat que, amb estratègies diverses, prova d'influir en les institucions polítiques i en les administracions públiques, per tal que, quan aquestes prenen decisions, ho facin afavorint, o almenys tenint en compte, els interessos propis o els d'aquells que representen. Els lobbies no acostumen a participar directament en política (i per això no solen formar el seu propi partit polític), però sí que procuren guanyar-se la complicitat d'algun grup polític que pugui acabar acceptant o defensant els objectius del grup de pressió en les instàncies específiques.

iv) Mobilització ciutadana: Les iniciatives de mobilització ciutadana es basen en sensibilitzar i conscienciar la ciutadania sobre un aspecte i activar-la a favor o en contra a partir de campanyes

---

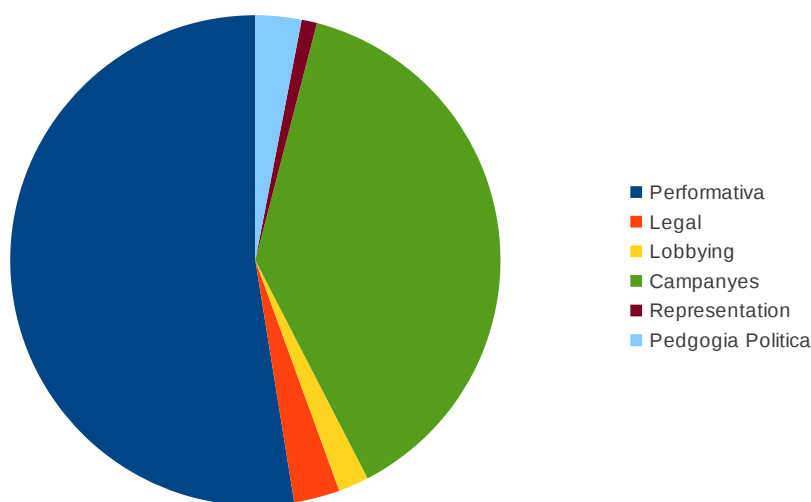
¹¹Font: Entrevista Nuria Verger - Hack Lab Riereta i DonesTech.

o accions (de caràcter més o menys directes). Aquest és per exemple el cas de la campanya "Internet no serà otra TV", en defensa de la neutralitat de la xarxa.

v) Representació política: Aquesta estratègia, més convencional, es basa en aprofitar els mecanismes de representació en les institucions polítiques per tal de guanyar posicions de representació en els espais de decisió legislativa o/i governamental. Aquest és el cas del Partit Pirates de Catalunya. (Sorgit de la iniciativa internacional iniciada pel Piratpartiet a Suècia, que s'ha estès arreu del món, l'agost de 2010 es va crear el partit Pirates de Catalunya).

vi) Pedagogia institucional: Aquesta estratègia es basa en tractar d'impactar en la lògica institucional/organitzativa de les institucions a partir de promoure o donar suport a l'adopció de certes pràctiques. Aquest és l'exemple de La Farga, que promou l'adopció del programari lliure a les administracions.

Figura: Distribució percentual d'estratègies en les iniciatives estudiades

Font: Elaboració pròpia

Respecte a la distribució d'estratègies en la mostra d'iniciatives analitzada, resulta significativa una polarització envers dos tipus d'estratègia. L'estratègia performativa acapara el percentatge més alt amb el 52% de les iniciatives. L'alta presència de l'estratègia performativa pot ser deguda a la major dimensió del sector de programari lliure i al cultural vinculat a la creació d'obres. La segona estratègia més freqüent, amb un 38%, és la que tracta de mobilitzar o/i sensibilitzar la ciutadania a partir de campanyes o de la difusió de l'ideari o contingut vinculat al MCLL. Seguidament, es troben l'estratègia legal (bufets d'advocats i de promoció de Creative Commons) i de pedagogia política (intents d'incorporar les TICs, llicències obertes i processos de dades o relacionals oberts a les institucions polítiques). L'última estratègia en presència en la mostra és la que cerca guanyar representació política en les institucions. Pirates de Catalunya es va presentar per primera vegada al 2010. La novetat del MCLL podria corroborar el poc desenvolupament de la dimensió de representació política convencional del MCLL, o també es

podria interpretar com que la representació política no es considera una estratègia gaire efectiva. Aquest és també un element a tenir en compte de cara a les perspectives de canvi en el policy making que aquesta recerca pretén analitzar.

Un element transversal a les diverses estratègies presentades es l'**ambivalència política** respecte al mapa de famílies polítiques que han sigut hegemòniques al llarg dels dos segles anteriors.

El MCLL en la genealogia del 15M

Hi ha un consens generalitzat en l'opinió pública sobre el fet que ningú podia haver previst la transcendència i volada que prendria la mobilització del 15M. Tot i així, al si del MCLL, feia temps que existien senyals que suggerien que els formats en xarxa social estaven augmentant significativament la capacitat de mobilització ciutadana i que creixia la voluntat de canvi de la política cap a noves formes de fer. Diverses són les vies o indicadors pels quals, com a resultat de la nostra anàlisi, el MCLL va contribuir a la genealogia del 15M.

i) Configuració d'un nou issue network per la mobilització ciutadana en temes d'accés a la informació i a la regulació de les TICs, i ii). Aposta per un canvi de frame: d'un frame sectorial a un frame general: *De la cultura lliure a la metapolítica*

El primer indicador de la creació d'un frame general de canvi del sistema polític el podem trobar l'any 2008. Lawrence Lessig, principal impulsor de les llicències Creative Commons, va anunciar el 2008 que deixaria de treballar en el terreny de la cultura lliure i el ciberdret. La raó que va donar és que havia arribat a la conclusió que el potencial transformador que tenia l'estratègia legal de promoure les llicències Creative Commons havia arribat a un cert punt i final. Per tant, per poder avançar entenia que era necessari encarar la corrupció institucional i intervenir directament per reformar el sistema polític. Un sistema polític que tenia condicions estructurals que el feien, segons Lessig, estructuralment corrupte i que per tant impedia qualsevol possibilitat de canvi que situés l'entramat institucional i administratiu a l'alçada dels nous temps.¹² Així va decidir canviar, i passar d'impulsar la campanya per Creative Commons a una nova campanya que va anomenar "Change Congress" (Canviar el Congrés). En altres paraules, Lessig havia arribat a la conclusió que per poder avançar en l'agenda de la cultura lliure i els béns comuns digitals s'havia de canviar primer el sistema polític imperant. Aquesta decisió va resultar molt sorprenent llavors, però és un element que cal posar de relleu per entendre l'evolució del MCLL.

A la conclusió de Lessig van arribar també components de les primeres generacions digitals (born digital) quan, en arribar a la universitat, rebien cartes d'amenaça de repressió per part de les autoritats per l'ús de les xarxes wireless per intercanvi de materials. La repressió de pràctiques que eren consubstancials a aquestes generacions, va portar també a una major conscienciació política d'aquests col·lectius.

A l'Estat espanyol també es poden trobar "mutacions" d'actors mobilitzats al voltant de l'agenda de cultura lliure. Mutacions que comportaven un salt cap a la intervenció en qüestions que tenen més a veure amb el funcionament del sistema polític i administratiu. Una d'aquestes mutacions la trobem durant les mobilitzacions contra la llei Sinde el desembre de 2010, que va comportar una activitat molt intensa en l'ecologia comunicativa del MCLL.

La llei Sinde estava emmarcada en la llei d'Economia Sostenible promoguda pel govern del PSOE. L'objectiu de la llei és establir una normativa de regulació de la xarxa amb capacitat de

---

¹² Fonts: Parlament de L. Lessig a Stanford 2008 (<http://blip.tv/lessig/episode-5697931>) i blog post http://lessig.org/blog/2007/06/required_reading_the_next_10_y_1.html

tancament de pàgines web sense prèvia autorització d'un jutge, a través d'un organisme propi promogut per les entitats de gestió dels drets de la propietat intel·lectual. Des dels primers passos d'aprovació de la llei al desembre de 2009, es va generar un fort moviment d'oposició. Les mostres de rebuig a la llei es duien a terme a la xarxa. Així, al desembre de 2009 es publica a Facebook el "*Manifest en defensa dels drets fonamentals*" de rebuig a la Llei Sinde i s'organitza una recollida de signatures de suport que en menys de 24 hores aconseguen més de 240.000 adhesions.¹³ Així s'organitzen també campanyes virals a través de xarxes socials i blogs. Les expressions de rebuig adquireixen una gran presència a Twitter, a través de "hashtags" (paraules clau per identificar converses sobre un tema a l'intercanvi de missatges a Twitter com ara #leysinde o #sindegate)¹⁴ i esdevenint les tendències del moment de la xarxa social (la consecució de diversos "Trending Topics" (TT) – temes destacats a la xarxa - durant diversos dies).¹⁵ Una modalitat d'acció molt característica són "cyberatacs" dirigits a bloquejar les pàgines web del PP, PSOE, CIU i del propi Congrés dels Diputats. Els cyberatacs o "DdoS" "DdoS" (atac distribuït de denegació de servei (en anglès Distributed Denial of Service) es du a terme generant un gran flux d'informació des de diversos punts de connexió que aconseguen bloquejar una pàgina web.

Durant la publicació dels cables de Wikileaks, es va fer evident la pressió d'Estats Units per l'aprovació de la llei, tot i el rebuig que estava tenint. Així, tot i l'oposició continuada a la xarxa, a mitjans de febrer de 2011 s'aprova la Llei Sinde.

L'aprovació de la llei té com a resposta l'organització d'una campanya sota títol "No els votis" (en castellà "Nolesvotes").¹⁶ "Nolesvotes" fa particular denúncia de la corrupció del sistema polític, particularment del sistema de partits. "Nolesvotes" és una iniciativa que sorgeix a la xarxa amb una modalitat organitzativa d'eixam, amb un manifest que proposa una estratègia o acció concreta de cara a les eleccions municipals del 22 de maig de 2011: no votar cap dels partits polítics que havien aprovat la Llei Sinde.¹⁷ Aquesta iniciativa es va integrar com a part de la plataforma comuna d'organització de la manifestació del 15M, alhora que va ser un referent com a campanya basada en forma de xarxa social per al Disney del 15M. D'una banda, la campanya Nolesnotes no estava basada en crear una plataforma d'organitzacions representatives, sinó en crear una icona comuna a la qual es pogués unir, a través de la seva difusió, qualsevol persona que se sentís representat per ella, tant individus com organitzacions. D'altra banda, està basada en una estratègia comunicativa que arriba a l'espai públic, no a partir dels massmedia, sinó amb la cerca del Trending Topic a Twitter.

Amb la campanya No els votis, hi trobem una clara manifestació (que com sabem ha tingut repercussions posteriors) de la significació que tenen aquests nous actors, el tipus de recursos i d'estratègies que segueixen, per tal de copsar els efectes en el policy making en anys propers, plenament instal·lats en el món Internet.

Tal com hem exposat anteriorment en la secció de reconstrucció històrica del MCLL, en els darrers anys, en el marc del MCLL, ha tingut lloc un augment de les campanyes de mobilització social, activitat de lobby i protesta. I l'aprovació de la Llei Sinde va portar una part del MCLL a

¹³ Font: Grup creat a Facebook <http://www.facebook.com/group.php?gid=186879394498&v=info>

¹⁴ Els "hashtags" s'identifiquen perquè porten un coixinet (hast en anglès) "#" al davant. El # davant de la paraula clau de la conversa permet identificar el tema com a paraula clau a la xarxa Twitter.

¹⁵ Iniciatives específiques que es van portar a terme dins de les mostres de rebuig a la xarxa van ser les campanyes "La lista de Sinde" i "Donem la cara". Fonts: La lista de Sinde <http://alistadesinde.net> Damos la Cara <http://damoslacara.net/>.

¹⁶ Font: <http://www.nolesvotes.com/>

¹⁷ Entrevista a Carlos Almeida - Buffet Abogados Almeida, 10 de juny de 2011.

considerar que les campanyes i les activitats a partir de llavors havien d'anar dirigides al sistema polític en el seu conjunt. Resulta particularment significatiu el nombre i les importants posicions com a activistes actius en qüestions del MCLL en l'organització de la manifestació del 15M i a la xarxa "Democràcia real ja".

En conjunt, en el si del MCLL, ha anat augmentat l'impacte quantitatiu de les campanyes de protesta i sensibilització al voltant de l'agenda vinculada a la cultura lliure, però al mateix temps s'ha produït un canvi qualitatiu. Si en una primera fase el MCLL se centrava en una agenda de temàtiques directament vinculades a les polítiques públiques sobre la regulació de la tecnologia i de l'accés a la informació i el coneixement, en un determinat moment es produeix un salt en l'agenda política per mobilitzar-se amb l'objectiu, no tant d'influir només en les polítiques públiques de regulació, sinó amb l'objectiu de canviar la lògica institucional i el funcionament del sistema polític institucional. I aquesta és una característica significativa que es pot estendre, al nostre parer, a d'altres àmbits sectorials de polítiques, ja que en molts casos les reivindicacions de sectors han confluït en demandes de canvi generalitzat en les formes de govern i en les dinàmiques de funcionament del sistema institucional i de les administracions públiques.

El pas d'un policy network sectorial i un marc sectorial de mobilització a la convergència cap a un frame general per "una democràcia real ja" i que ataca radicalment el sistema polític va ser una innovació molt rellevant per la creació de la mobilització del 15M. Després del 15M, també altres issue networks, com ara les xarxes contra les retallades a les Universitats o xarxes ecològiques també van fer aquest moviment de convergència per la creació d'un frame conjunt.

iii) Organització (en xarxa social) i comunicació (sense intermediaris): L'impacte més important es refereix al MCLL com a referència per l'estratègia de comunicació i l'ús de les TICs per l'adopció d'una forma de xarxa social. Com per exemple, respecte a la creació d'una ecologia informacional entre els mitjans tradicionals i els nous mitjans a Internet per donar amplitud a la protesta.

iv) En termes de continguts i perspectiva, el MCLL va aportar a la agenda del 15M la importància de la neutralitat de la xarxa i d'una política d'informació que afavoreix el domini públic i l'accés. Tanmateix, l'anàlisi de la documentació sobre el 15M mostra una reduïda presència dels temes vinculats a les polítiques sobre noves tecnologies i propietat intel·lectual.

Continuïtats i discontinuïtats de dos moviments socials: MCLL i 15M

Si en l'apartat anterior hem analitzat les vies per les quals el MCLL ha contribuït a la genealogia del 15M, en els apartats successius exposarem un seguit de característiques generals de la lògica organitzativa emergent de mobilització social, fent referències a similituds entre iniciatives al si del MCLL i com 15M. L'objectiu és tractar d'establir quines serien les característiques de la mobilització ciutadana actual atès l'entorn que ha fet possible les TICs.

Format: Flexibilitat i multiplicitat (online – offline, agilitat en els temps, escalabilitat en la dimensió, circuits informacionals múltiples)

i) **Espai:** Tant l'organització com la comunicació es porta a terme de manera destacada a Internet a través de xarxes socials (Twitter o Facebook) o webs pròpies. Depenent del tipus d'experiència, es pot tractar d'un ús exclusiu de xarxes socials (per exemple amb la campanya del Manifest dels drets fonamentals) o a través també de plataformes autònomes. Per exemple, Democràcia Real Ja, després d'una etapa d'utilització de xarxes socials fonamentalment com a base organitzacional i comunicativa, va emigrar després part de la seva activitat a una eina pròpia, com és una plataforma no comercial de treball col·laboratiu (n-1.cc). La xarxa és un espai important als inicis de promoció de les iniciatives, però depenent d'aquestes, després també tenen major o menor

activitat en “el carrer”, en el nivell d'activitat presencial divergeixen el MCLL i el 15M. En el sentit que (mes enllà de reunions de coordinació o d'organització) el repertori d'accions al MCLL té una orientació gairebé no presencial o, quan hi ha hagut convocatòries presencials, aquestes han tingut una capacitat reduïda de mobilització. En contrast, el 15M, a través de manifestacions sobretot a les places i d'accions (com ara les accions contra els desnonaments o contra el tancament de Centres d'Atenció Primària), ha estat orientat i ha tingut la capacitat de grans convocatòries al carrer. Però, independentment del nivell d'activitat també presencial, tant al MCLL com al 15M, la metacoordinació de la mobilització a través de la xarxa juga un paper clau.

ii) Que la gran part de l'activitat tingui lloc a l'entorn digital, afavoreix considerablement la reducció dels **recursos monetaris necessaris** per organitzar les convocatòries.

iii) **Temps:** La xarxa afavoreix l'acceleració de processos. Tant en el cas de les campanyes al marc del MCLL (com ara No les votes, Redresiste o el Manifest pels drets fonamentals que van obtenir una resposta molt elevada a través de la xarxa en menys de dos dies), com la convocatòria de la manifestació del 15M (que va requerir 4 mesos d'organització), com les convocatòries successives com el 17 de juny, la convocatòria entorn de les Marxes indignades o convocatòries menors, com ara accions de protesta contra els centres d'internament d'immigrants (per la mort d'un immigrant per manca d'assistència mèdica – 8 de gener de 2011), tenen la capacitat de augmentar la resposta a les convocatòries amb un temps inferior.

iv) **Escalabilitat** - capacitat d'agregació “maxi i mini” - Amb el 15M s'ha fet un salt de nivell cap a l'adopció d'un frame generalista (que qüestiona el sistema polític en el seu conjunt) així com un augment considerable de l'escala de la mobilització (tant a Internet com a formats presencials al carrer). Però resulta remarcable que la flexibilitat del marc organitzador permet també l'increment de campanyes de menor dimensió o molt específiques. En altres paraules, l'augment de la **capacitat de convocatòria per objectius específics**: Les convocatòries han augmentat a causa de la major capacitat d'identificar interessos comuns i de la coordinació en xarxa. En aquest sentit s'han incrementat les expressions de rebuig específiques com ara, accions concretes contra desnonaments o les respostes de rebuig a campanyes publicitàries de les administracions. La flexibilitat de l'estructura organitzacional depenent fonamentalment de la xarxa ha afavorit l'ampliació del camp d'objectius de la mobilització, així com les “mini campanyes” o campanyes per objectius molt específics i definits en les quals qui participa té en comú aquest objectiu concret, sense necessitat de compartir un programa més extens d'activitats o d'una mateixa visió política.

v) **Ecosistema informacional:** Com dèiem anteriorment, una característica comuna de les iniciatives, tant al MCLL com al 15M, és la multiplicitat d'aplicacions i espais en xarxa a través dels quals es gestiona i coordina la comunicació, tot creant-se un ecosistema informacional. Voldríem posar un èmfasi especial en el fet que la xarxa ha permès la creació de nous circuits d'accés al debat públic, a través de la comunicació directament a la xarxa. Així mateix, aconseguir que els temes de la mobilització es converteixin en temes de tendència a la xarxa, també ha permès obrir un canal per arribar als mitjans de masses, creant-se una dinàmica “pendular” entre la cobertura d'informació a la xarxa i als mitjans convencionals.

Formes de participació individual: Major autonomia individual

viii) Perfil de **participació individual:** També respecte a les formes de pertinença, sembla haver-hi força més espais que permeten la intervenció i la pertinença des de l'individu, més que no pas des del tradicional enquadrament a partir de grups o col·lectius. Si el Moviment de Justícia Global es caracteritzava per ser un moviment de moviments que aglutinava un gran ventall de sigles d'organitzacions, en canvi, la participació a les places partia de la consideració comuna de

ciutadans des d'un caràcter d'individus. El mateix, de fet, succeeix a Viquipèdia, on la participació no està prevista per part d'organitzacions o col·lectius, sinó d'individus.

v) **Obertura a la participació, així com acollir i treure profit de nivells de compromís i d'implicació molt diversos apostant per formats flexibles i integradors de pertinença:** Els formats adoptats són flexibles en termes de “quantitat” de participació que es vol dedicar a les iniciatives, tant és possible participar a partir de contribucions molt reduïdes com comprometre's àmpliament en termes de temps i tasques assumides. Per exemple, en una experiència com la Viquipèdia, es preveu, tant la possibilitat d'intervenir canviant només una coma a una entrada de Viquipèdia, com convertir-se en editors que dediquen gran part del seu temps a treballar per l'ampliació de Viquipèdia; o per les convocatòries del 15M, de reenviar un missatge per twitter, a traslladar-se a viure a les places. En tots dos casos, el perfil de participació i la forma de pertinença és flexible i plural, davant de formes de pertinença o participació pautades i homogènies.

vi) **Contribució autònoma:** La contribució autònoma es refereix al fet que no hi ha una professionalització de la protesta o/i contribució amb formes contractuals de servei. Una contribució autònoma en la mesura que cada individu decideix on vol contribuir sense “gatekeepers” o intermediaris institucionals que des de un centre de planificació distribueixen les ganes de contribuir o les voluntats.

— **Major poder en el control dels mitjans de comunicació o en el coneixement tecnològic:**

D'una banda, la lògica descentralitzada afavoreix la dispersió del poder en l'organitzatiu en xarxa social. D'altra banda, la major dependència de les eines de comunicació comporta que la capacitat de control sobre aquests es converteixi en un eix de major control en aquestes formes. Un altra font de desigualtat de poder en la dinàmica de xarxa social és l'accés a “audiències”, per exemple en el sentit de nombre de seguidors. Des d'aquest punt de vista, el control sobre les webs de les campanyes o la responsabilitat de gestió del compte Twitter es converteix en un rol particularment sensible.

Formes de participació col·lectives: Major autonomia col·lectiva

viii) Un altre aspecte que relaciona el MCLL i el 15M – al qual fa referència Stephane M. Grueso quan expressa que el 15M és molt “copyleft” (Ramos, 2011) – és la independència grupal per la **replicabilitat** dels recursos per l'acció i del marc comú o difusió (per contagi) sense la intervenció d'intermediaris. L'acció està concebuda de manera que pugui ser replicable (per exemple ocupant altres places o deixant el codi obert perquè pugui ser copiat i replicat en un altre lloc web), sense haver de passar per mecanismes de control sobre l'ús del format o dels símbols. La compartició d'una sèrie de valors i formes definides de forma laxa són les que marquen la possibilitat d'agregació sobre els símbols comuns, sense rígides estructures que defineixen quin col·lectiu de persones pot agregar-se o no, o sense haver de passar per “gatekeepers” per l'accés als símbols comuns, així com una gestió dels símbols i els recursos immaterials comuns que afavoreix la seva replicabilitat. L'accessibilitat i baix cost dels espais d'agregació en xarxa afavoreix també aquesta major flexibilitat o menor dependència grupal per crear grups a mida tot i compartir un mateix paraigua. Aquest és el cas, per exemple, de “Pren la platja” que, adoptant una mateixa estètica i discurs que el “Toma la calle” del 15M, va crear una iniciativa destinada a adaptar-se a les pràctiques socials pròpies de l'estiu sense haver de demanar permís o dependre de l'accés als recursos d'altres grups. En les comunitats de producció procomú en xarxa, a aquesta característica es fa referència com “el dret a independitzar-se” i seguir una direcció pròpia (forking).

Estratègia política: Internacionalització, diversitat d'estratègies d'incidència política, caràcter no representatiu, defensa/reinserció del comú i ambivalència política.

xix) La xarxa i l'assumpció del caràcter global de la seva agenda política han aportat una major **connexió internacional**, tant al MCLL com al 15M.

xx) Un altre aspecte a destacar pel que fa a les línies de continuïtat entre el MCLL i el 15M és que tots dos combinen **diverses estratègies d'acció**, sense limitar-se a un repertori fix o unívoc.

Respecte a aquest darrer punt, entenem que el fet de combinar diverses estratègies d'acció, significaria que, tal com al si del MCLL hem identificat una pluralitat d'estratègies d'incidència (amb una presència molt significativa de l'estratègia performativa i la de l'estratègia de les campanyes per impactar en les polítiques públiques), podem dir el mateix en relació al 15M. Tot i que la premsa i els i les analistes s'han fet ressò de la dimensió de protesta del 15M, en paraules de l'activista Gala Pin: "*el 15M ha estat la resposta més activa per organitzar-se davant la crisi*".¹⁸ Abans de l'aparició del 15M, diversos estudis es feien ressò de l'augment d'iniciatives ciutadanes que es basaven en la resolució col·lectiva de problemes comuns sense intervenció directa d'institucions o administracions. Així, els darrers anys es constata un augment creixent d'experiències com les dels bancs del temps, les xarxes de consum alternatiu o les cooperatives d'habitatge (Ubasart, Ràfols i Vivas, 2009). Un altre indicador de l'efervescència social el trobem amb la recent creació de xarxes temàtiques pel coordinament d'iniciatives en el tercer sector com per exemple l'Aliança Catalana pels bens comuns digitals a l'Octubre de 2011, l'Obrador del Tercer Sector Ambiental al novembre de 2011, o la Taula del Tercer Sector d'Acció Social (formada per 29 federacions i agrupacions que aglutinen en conjunt a prop de 4.000 entitats socials no lucratives) constituïda al 2003, com exemples d'articulació o reforçament de les iniciatives cíviques en els espais de les polítiques públiques. Així, pel que fa al 15M, Plaça de Catalunya no només s'alimenta d'aquest teixit social, sinó que també es converteix en un lloc de trobada on ciutadans identifiquen necessitats comunes i s'organitzen col·lectivament per provar de cobrir-les.¹⁹ Des del 15M, s'ha donat un augment exponencial de la banca ètica, així com en experiències de moneda social, així com una nova generació de cooperatives "post-crisi".

xxi) **Caràcter no representatiu:** La capacitat d'agregació d'interessos comuns en xarxa del MCLL i el 15M ha permès no dependre dels intermediaris o actors tradicionals que representaven els interessos socials (sindicats, partits polítics, ONGs) de cara a tenir presència en l'agenda pública i capacitat d'incidència en el policy making. De fet, segons la nostra mostra, el MCLL es basa en un model de mobilització social poc orientat i incorporat als mecanismes de representació política convencional (per exemple, sense vincles o organització en partits polítics o sindicats sinó més aviat qüestionant-los). I l'anàlisi del discurs del 15M mostra clarament una crítica al sistema de partits polítics i la llei electoral per la selecció dels representants com part del problema del sistema polític. Així, en contrast amb la dinàmica que predominava durant els anys seixanta i setanta, en què els moviments socials mantenien sòlids vincles amb àmbits partidaris (della Porta, 1995; Tarrow, 1989), el MCLL no desenvolupa pràcticament una estratègia de representació política i el 15M situa els partits polítics com a part de la causa de la crisi política.

D'altra banda, ni el MCLL ni el 15M no generen en ells mateixos representants clars o visibles.

xxii) **Reinvençió del comú i defensa dels "comons":**

---

¹⁸ Font: Intervenció Jornades del seminari de societat civil i comunicació, 28 d'octubre de 2011.

¹⁹ Font: Document Miró, I & Ruggieri, F. (2011) Ningú no ens representa La plaça com a metàfora de la nova societat (En paper).

Un altre aspecte que comparteixen és la creença en l'acció col·lectiva i la cooperació social (des de les noves perspectives i els nous recursos que Internet proporciona). Tant el MCLL (i la construcció de béns comuns digitals al seu si) com el 15M són exemples de cooperació social.²⁰ Són fruit d'un augment en la creença en el fet que agrupar-se al voltant d'objectius comuns – fora del marc dels mecanismes del mercat i l'Estat – té sentit, i fer-ho en un format que evoca la lògica organitzativa dels commons pot funcionar i donar resultats.

El MCLL, orientat específicament a l'entorn digital i el 15M, orientat a la societat en el seu conjunt, comparteixen una visió de creació i defensa d'un terreny comú basada en la equitat, la llibertat i l'autonomia (personal i col·lectiva). Fent la garantia d'allò comú una nova condició de ciutadania plena – que es compromet activament, tant des de la gestió de institucions polítiques centralitzades a les quals pertanyem tots i totes, com respecte a la participació en comunitats de ciutadans entorn a la construcció de “commons”. Sota una idea de democràcia (democràcia del comú) que va més enllà de la democràcia en termes polítics, sinó també econòmica i social que garanteixi les condicions d'una vida en comú.

xxiii) Ambivalència política:

El 15M i el MCLL comparteixen la capacitat de mobilització i posicionament més enllà del mapa de posicionaments polítics convencionals (en funció de l'alienació per partits polítics). De fet, la majoria de la població (84% segons l'enquesta de Metroscòpia de juny de 2011) considera que el 15M te raó en les seves demandes. Tot i així, el nivell explícit de declaració de comprensió pel 15M era del 66%, percentatge que va declarar sentir més aviat simpatia pel moviment. Tot i així, resulta més fàcil posicionar-se amb el frame esquerra dreta de quan ho és respecte al MCLL. De fet, segons la mateixa enquesta, hi ha una diferència entre la simpatia que mostren els votants populars pels indignats (46%), i la que hi mostren els votants socialistes (78%). En aquest sentit, tot i el gran recolzament obtingut, més enllà de fronteres polítiques, el 15M és pot alinear més fàcilment a l'esquerra que a la dreta de l'espectre de la política convencional.

En aquest sentit, a banda de les similituds entre MCLL i 15M, mentre que el 15M, tot i ser un moviment molt ampli i que com expressa el moviment Occupy Wall Street als Estats Units, vol representar el 99% de la població, podem considerar que està més en línia amb el que seria l'espai de les famílies polítiques tradicionals vinculades a l'esquerra, respecte a la major ambivalència política del MCLL.

Aquesta distinció en “nivells d'ambivalència política” entre el MCLL i el 15M ha resultat determinant de cara a l'impacte que el 15M ha tingut amb el MCLL, com veurem al proper apartat.

Impacte del 15M en el MCLL

L'emergència del 15M ha suposat d'una banda, una major projecció dels mètodes organitzatius (en format de xarxa social) i de l'agenda (sobretot respecte a la vessant movimentista del MCLL) i d'altra banda, una reconfiguració de sectors al MCLL. Si, als darrers anys, particularment des de la celebració del Fòrum de Cultura Lliure a Barcelona el 2009 i 2010, s'ha donat un procés de convergència entre sectors i estratègies al MCLL, l'escenari a partir de la irrupció del 15M modifica aquesta tendència. El 15M comporta un distanciament entre el sector performatiu i de campanyes al MCLL. Aquest distanciament està motivat per les dues diferències que s'han apuntat anteriorment. La voluntat de mantenir una posició d'ambivalència política porta

---

²⁰ Font: Intervenció Toret debat sobre commons i 15M acampada de Barcelona, juny de 2011.

al sector del MCLL performatiu a prendre distància respecte al 15M; mentre que el sector de campanyes i mobilització ciutadana convergeix fins al punt de fusionar-se amb el 15M.²¹

Tot plegat posa de relleu, des del nostre punt de vista, un canvi important en les formes que adopten les noves vies de mobilització política d'exercir influència en els processos de decisió propis de la formació de polítiques públiques. Canvis que no es poden explicar sense entendre què significa Internet com a nou escenari en el qual els espais d'intermediació tradicionals, i entre ells les institucions polítiques, els partits i les administracions públiques, poden tenir especials dificultats per seguir fent allò que feien. Com hem vist, això es comença a veure, sobretot i ara per ara, en el banc de recursos nous de què es disposa, una major facilitat en la producció i l'intercanvi de recursos cognitius i d'informació, una millor penetració en l'agenda política i de les polítiques, i en impactes en l'elaboració de normatives que no "circulen" per les vies previstes institucionalment i administrativament

Cap a un nou policy making?

A partir dels casos d'estudi del MCLL i el 15M, aquesta recerca aporta llum a que un dels canvis en l'entorn organitzatiu i en la societat que està emergint –del canvi d'època– és un augment de la cooperació social que està resultant en una societat civil més activa i autònoma a diversos nivells. D'una banda, una societat civil que reclama la refundació de les institucions polítiques sobre la base del comú i adaptades al nou entorn de possibilitats on la relació amb la ciutadania és més obert, interactiu i dinàmic. D'un altra, l'autoorganització al marc de la societat civil guanya terreny sobre la delega en les institucions. En aquest sentit, la producció sobre l'entorn del commons, on col·lectius de ciutadans s'organitzen per aconseguir objectius comuns i proveir recursos públics augmenta. Per repensar el espai públic i el policy-making en un sentit ampli s'hauria de tindre present totes dues implicacions derivades d'una nova manera d'articular el comú: a nivell de la societat - general, que comporta la redefinició de les institucions polítiques, i a nivell particular, l'emergència de producció comú autònoma i autoorganitzada de grups de ciutadans en torn a interessos compartits. Totes dues implicacions comporten un reforçament i augment de poder de la societat civil com agent front a l'Estat i mercat. Totes dues implicacions responen a un major desig d'autonomia emergent de la societat actual a diversos nivells: tant en la relació entre l'individu i el col·lectiu (general i particular), com autonomia col·lectiva per autogovernar-me entre grups de amb interessos compartits respecte al poder de govern del comú general.

Tot plegat posar de relleu, des del nostre punt de vista, un important **canvi en les formes que adopten les noves vies de mobilització política i d'exercir influència en els processos decisionals**, propis de la formació de polítiques públiques. Canvis que no es poden explicar sense entendre el que significa Internet com nou escenari en el que els espais d'intermediació tradicionals, i entre ells les institucions polítiques, els partits i les administracions públiques, poden tenir especials dificultats per seguir fent el que feien. Com hem vist, això es comença a veure, sobretot i ara per ara, en el vano de recursos nous de que es disposa, una més gran facilitat en la producció i l'intercanvi de recursos cognitius i d'informació, una millor penetració en l'agenda

---

²¹ Font: Discussió a la llista de distribució d'Amical Viquipèdia sobre organització d'un debat sobre Viquipèdia a l'acampada de Barcelona (maig 2011) i sobre si prendre distància del Fòrum de cultura lliure 2011 donat que el tema central de l'any 2011 és la Global Revolution (agost 2011). Comunicats d'organització del Fòrum del procomú digital i del Fòrum de cultura lliure.

política i de les polítiques, i en impactes en l'elaboració de normatives que no "circulen" per les vies previstes institucionalment i administrativament.